

کتابشناسی پیامبر (ص) در زبان فرانسه

کتاب شناسی در جهان اسلام و طبعاً در ایران سابقه دراز و قدیم دارد که یکی از قدیمی ترین نمونه های آن الفهرست ابن ندیم و یکی از جدیدترین آنها الذریعة علامه آقا بزرگ تهرانی است و هر دو چندان معروفند که نیازی به معرفی ندارند.

در روزگار ما تهیه کتاب شناسی براساس روشهای علمی بسیار رونق داشته است و صرف نظر از آنچه به زبان فارسی در موضوعهای گوناگون فراهم آمده است چند کتاب شناسی نسبتاً کامل و دقیق درباره فرهنگ و تمدن ایران و اسلام در زبانهای اروپایی تهیه شده است که از آن جمله اند «کتاب شناسی فرهنگ ایران در زبان انگلیسی» تألیف دکتر محسن ضبا، و کتاب شناسی تمدن ایرانی در زبان فرانسه در سه جلد تألیف عبدالحمید ابوالحمد و ناصر پاکدامن که جلد چهارم آن هم فراهم آمده ولی هنوز به چاپ نرسیده است، و کتاب شناسی ده جلدی دکتر ماهیار نوایی که تاکنون هفت جلد آن منتشر شده است و تقریباً حاوی همه آثاری است که به زبانهای اروپایی درباره اسلام و ایران نوشته شده اند، و بالاخره «فهرست کامل همه آثاری که از ابتدای اختراع صنعت چاپ تا سال ۱۳۶۵ به زبان ایتالیایی درباره ایران نوشته شده اند» و به همت استاد آنجلومیکله پی یه مونتسه فراهم آمده و در دو جلد چاپ و منتشر شده است. صرف نظر از کتاب شناسیهایی که درباره انقلاب اسلامی تدوین شده اند، آخرین کتاب شناسی درباره ایران اثر یک استاد ایران شناس ژاپنی به نام اس. اوکازاکی است که در سال ۱۳۶۴ به زبان انگلیسی چاپ شده و منحصرراً دوره قاجار را در بر می گیرد.^۱

اما درباره اسلام و پیامبر اسلام (ص)، تا آنجا که تاکنون به نظر نگارنده رسیده تنها دو کتاب مستقل در ایران به چاپ رسیده است:

نخست گزیده کتاب شناسی توصیفی اسلامی فراهم آورده غلامرضا فدایی عراقی در ۴۵۶ صفحه که توسط دفتر نشر فرهنگ اسلامی در تهران چاپ شده است و حاوی مشخصات کتاب شناختی و توصیف کلی قریب هزار عنوان کتاب و مقاله به زبان فارسی درباره موضوعهای اسلامی است.

دوم کتابنامه حضرت محمد (ص) شامل «مجموعه کتابهای فارسی، عربی، انگلیسی، فرانسوی و آلمانی» که خانم مهری الایبی فراهم آورده است و در ۱۳۶۰ توسط انتشارات زرین در تهران چاپ شده است. در این کتاب ۲۰۰ صفحه ای که دارای فهرستهای گوناگون سودمند است، مشخصات کتاب شناختی ۸۷۹ عنوان کتاب درباره پیامبر به پنج زبان ذکر شده است. در این کتابنامه ۱۴۰ عنوان به زبان انگلیسی، ۲۹ عنوان به فرانسوی و ۲۹ عنوان به آلمانی ضبط شده است.^۲ آنچه ما دریافته ایم این است که تاکنون قریب پنجاه عنوان کتاب

(۱) در تهیه این گزارش عمدتاً از فصل توضیحات کتاب بسیار مستند ادمون رباط (بیروت، ۱۹۸۱) بهره گرفته شده است. همچنین از آقای کریستیان (یحیی) بونو که فهرست تفصیلی معتبرترین کتابهای رایج در فرانسه را برایم فرستاد سپاسگزارم.

(۲) نگارنده در پایان بخش لاتین کتاب شناسی تهران (مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، ۱۳۶۹) فهرست نسبتاً کاملی از این منابع به دست داده است.

(۳) تنها مقاله مستقلی که در این باب چاپ شده است از آقای سیدهادی خسروشاهی است (روزنامه اطلاعات، خرداد ۱۳۷۰).

مستقل درباره حضرت محمد (ص) به زبان فرانسوی تألیف یا ترجمه شده است که ذیلاً به اختصار به گفتگو درباره آنها پرداخته می‌شود.

برخورد فرنگیان با اسلام و پیامبر

پیش از گزارش کتابهایی که در زبان فرانسوی درباره حضرت پیامبر نوشته شده‌اند ضرورت دارد اشاره کوتاهی به نحوه برخورد فرنگیان با پیامبر اسلام در طول تاریخ بشود تا زمینه درک آنچه از این پس گفته می‌شود، فراهم آید.

برخورد فرنگیان با اسلام و پیامبر آن در آغاز دشمنانه بوده است. بزرگمردی برخاسته از یک سرزمین نامتمدن با ادعای خاتمیت انبیاء، موجودیت و مخصوصاً مشروعیت دین و پیامبر ایشان را به زیر سؤال می‌برد. پس بایستی به او به چشم دشمن نگریسته می‌شد. بعدها این برخورد صورت مغرضانه یافت و حتی بعضیها در حقیقت وجود حضرت محمد (ص) تردید کردند. اما چون تردید در واقعیت و انکار این واقعه برای همیشه ناممکن بود به جعل تاریخ و تحریف شخصیت پیامبر پرداختند.

به طور کلی کتابهایی را که درباره پیامبر اسلام نوشته شده‌اند می‌توان سه دسته کرد: دشمنانه، بیطرفانه و جانبدارانه. از لحاظ تطور تاریخی، این کتابها با آثار دسته اول آغاز می‌شوند و به کتابهای دسته سوم پایان می‌یابند. البته غالب این کتابها آکنده از افسانه و عاری از حقیقت هستند. مثلاً یک نفر به نام دوتیه Douite در کتابی که به نام کاردینال محمد در ۱۸۹۹ (۱۳۱۷ هـ. ق) چاپ کرده نوشته است که حضرت محمد (ص) یک کاردینال مسیحی بوده که از طرف واتیکان برای ارشاد به جزیره العرب فرستاده شده به این شرط که پس از فوت پاپ وقت جای او را بگیرد، اما چون پس از درگذشت پاپ کاردینالها به قول خود عمل نکردند، کاردینال محمد شورش کرد و آیینی خلاف آیین مسیح و پاپ آورد. و البته این طرز فکر و افسانه پردازی اختصاص به عوام الناس نداشته است، چنانکه فیلسوفی مثل پاسکال در تفکرات خود حضرت محمد (ص) را قابل مقایسه با مسیح ندانسته و نوشته است: «فروق میان مسیح و محمد در این است که محمد برانگیخته نیست و مسیح هست، محمد به کشتن می‌دهد و مسیح از جان خود مایه می‌گذارد، محمد خواندن را منع می‌کند و مسیح آن را تشویق می‌کند...».

ظاهراً نخستین نویسنده فرانسوی که درباره پیامبر اسلام مطلبی نوشته است پی‌یر بیل Pierre Bayle است که در ۱۶۹۶ (۱۱۰۸ هـ. ق) در فرهنگ تاریخی و انتقادی *Dictionnaire historique et critique* خود، مقاله مفصلی درباره پیامبر نوشته و عقاید مسیحیان آن زمان را که آمیخته با دروغ و کینه است، بیان کرده است. در واقع از دیرباز تا آن زمان محمد (ص) را دشمن عیسی (ع) می‌دانستند و بر ضد دیانت اسلام تبلیغ می‌کردند تا بدانجا که نویسندگانی به نام پریدو Prideaux در ۱۶۹۹ کتابی به نام زندگی محمد دروغزن منتشر کرد، و در ۱۷۳۱ نویسندگانی به نام کنت دوبولن ویلی به در آمستردام در کتابی با عنوان تاریخ اعراب و زندگی محمد نوشت که محمد یک پیامبر دروغین است که در اصل یک بازرگان کارواندار بوده و بعد به سلطنت جزیره العرب رسیده است.

کمی پس از آن، یعنی در ۱۷۴۸ ژان گنی به Jean Gagnier کتاب محمد براساس قرآن، سنت و آرای مؤلفان عرب را در همان شهر چاپ کرد. در این کتاب شایستگیهای پیامبر (ص) مورد تأیید قرار گرفته و اصول دین اسلام و مخصوصاً احکام آن درباره طهارت و بهداشت

۴) تعدادی از کتابهایی که در این فهرست ذکر شده‌اند در بخش ایران‌شناسی کتابخانه ملی ایران (ساختمان نیاوران) یافت می‌شوند.

کتابنامه

ACHARD, P., *Mahomet*, Paris, les Editions de France, 1942.

ALPHANDERY, Paul, *Mahomet - Antichriste dans le moyen âge latin*, Paris, Hartwig Derembourg, 1909, 261p.

ANDRAE, Tor. Julius Efraim, *Mahomet, sa vie et sa doctrine*, Paris, Andrien - Maisonneuve, 1945, 192 p.

این کتاب از آلمانی ترجمه شده و به انگلیسی هم درآمده است.

ARNALDEZ, Roger, *Mahomet*, Paris, Seghers, 1970.

این کتاب در ۱۹۷۵ در ۱۸۰ ص با اصلاحات و افزوده‌ها تجدید چاپ شده است.

BARTHELEMY, Saint - Hilaire, *Mahomet et le Coran*, Précédé d'une introduction sur les devoirs mutuels de la philosophie et de la religion, Paris, Didier et Cie, 1985, 398 p.

BASSETTI -Sani, Giulio, *Mahomet et Saint François*, Ottawa, Commisariat de Terre - Sainte, 1959, 284 p.

BAUDIER, Michel, *Histoire générale de la religion des Turcs avec la naissance et la mort de leur prophète Mahomet*, Paris, 1625, in 4°.

BLACHERE, Regis, *Le problème de Mahomet, essai et biographie critique du fondateur de l' Islam*, Paris, P.U.I., 1952, VIII + 133 p.

که در آن زمان در اروپا ناشناخته بود - به دقت بررسی شده است.

از این نویسنده يك ترجمه قرآن هم

در دست است.

BOULAINVILLIERS, Henri comte de, *La vie de Mahomet*, Amsterdam, 1730.

, *Histoire des Arabes, avec la vie de Mahomet*, Amsterdam - Paris, chez P. Humber, 1731, 161 p.

CAETANI, L. *La vie de Mahomet*, Paris, [?].

این کتاب در ۱۹۳۰ به آلمانی ترجمه

شده و در ۱۹۵۵ تجدید چاپ شده است.

- CAUSSIN de PERCEVAL, *Le combat de Badr. Episode de la vie de Mahomet*, Paris, *Journal Asiatique*, 1839, 97 p.

- DELAPORTE, P. Henry, *Vie de Mahomet d'après le Coran et les historiens arabes*, Paris, E.Lecroux, 1874, 41 p.

- DERMENGHEN, Emile. *Mahomet et la tradition islamique*, Paris, Ed. du Sueil, 1955.

- DINET, Etienne et S. ben IBRAHIM, *La vie de Mahomet*, Paris, G.P.Maisonneuve, 1947.

این کتاب در ۱۹۷۵ در ۲۹۸ ص

تجدید چاپ شده است و عبارت *Prophète d'Allah* بر عنوان آن افزوده شده است.

- DOZY, R., *Essai sur l'histoire de l'islamisme*, Paris, 1879.

- DU PONT, Alexandre, *Roman de Mahomet (XIIIe s.)*, Paris, Silvestre, 1831, 140 p.

- GABRIELI, Francesco, *Mahomet, Présentation de Mahomet*, Paris, Albin Michel, 1965, 398 p.

, *Mahomet et les grandes conquêtes arabes*, Paris, Hachette, 1968.

پس از آن يك فرانسوی دیگر به نام ام. تورین M. Turpin در ۱۷۷۳ کتابی در سه جلد نوشت که تاریخ زندگی محمد، قانونگذار جزیره العرب نام دارد و تحقیقی مبسوط است در زندگی پیامبر. نویسنده این کتاب ظهور اسلام را در عربستان نتیجه ضعیف شدن مسیحیت در آن سرزمین دانسته است.

ولتر، نویسنده و فیلسوف معروف هم که در آغاز عمر پیامبر اسلام را تخطئه می کرد، سرانجام به حقیقت آیین محمدی آشنایی یافت و نوشت: «قرآن، به صورت مجموعه قوانین قضایی و حقوقی همه ملت‌های مسلمان درآمده است و همه مفسران آن متفق القولند که پیام آن به این صورت خلاصه می شود: به کسی که شما را می تاراند نزدیک شوید، به کسی که از شما دریغ می کند انفاق کنید، بر کسی که شما را می آزارد ببخشاید، به همگان نیکی کنید». به این ترتیب توجه کمابیش عینی و واقع بینانه به پیامبر اسلام در قرن هجدهم آغاز می شود و در قرن نوزدهم صورت نسبتاً جدی می یابد. در اوایل این قرن ناپلئون گفته بود: «محمد بزرگمردی بود که با به حرکت درآوردن مردم چهره جهان را دگرگون کرد». در واقع اروپاییان اندک اندک در می یافتند که روزگار نقل روایت‌های افسانه آمیز یا تعصب آلود و مفرضانه به سرآمده است و جای خود را به تحقیق درباره حقیقت داده است. چنانکه در کتاب سه جلدی کوسن دو پرسووال Caussin de Perceval که در ۱۸۴۷ منتشر شده است و تحقیق درباره تاریخ اعراب از پیش از اسلام تا صدر اسلام نام دارد، جای عمده ای به تحقیق درباره زندگی حضرت محمد (ص) داده شده است. این کتاب که امروزه از مراجع تحقیق به شمار می رود شاید نخستین اثر در زبان فرانسوی است که اطلاعات خود را مستقیماً از منابع عربی گرفته است.

توجه به زندگی و آیین پیامبر اسلام منحصر به فرد یا گروه خاص نبود، به عبارت دیگر فقط محققان و نویسندگان بدان توجه نداشتند بلکه شاعران هم از آن الهام می گرفتند چنانکه لامارتین در یکی از کتابهایش که در ۱۸۵۴ منتشر شد فصلی به زندگی پیامبر اختصاص داده است. ویکتور هوگو هم چند بیت با عنوان «سال نهم هجرت» در ستایش پیامبر سروده است. و این امر جزئی از گرایش فکری و معنوی قرن نوزدهم اروپا بوده است، زیرا که چنانکه می دانیم کارلایل انگلیسی در ۱۸۴۰ پیامبر اسلام را از جمله قهرمانان بزرگ جهان دانسته بود. و سرانجام زمانی رسید که بارتلمی سنت ایلر St. - Hilaire، سیاستمدار و مترجم آثار ارسطو در نیمه قرن نوزدهم نوشت: «محمد، هوشمندترین، مذهبی ترین و مهربان ترین عرب زمان خود بود. او امپراتوری خود را مدیون برتری معنوی خویش است. دینی که او تبلیغ کرد نعمت بزرگی برای مردم بود».

کتابهای بی‌شمار درباره پیامبر

از نیمه قرن نوزدهم به بعد کتابهای بسیار به زبانهای اروپایی درباره پیامبر نوشته شد که برخی از آنها به زبانهای دیگر ترجمه و منتشر شده است. کتاب زندگی محمد اثر جان ایروینگ انگلیسی از آن جمله است. این کتاب که در ۱۸۵۶ به فرانسوی درآمده است يك رمان تاریخی و مهیج و شاعرانه، اما واقعی است.

در ۱۸۷۴ يك فرانسوی به نام هانری دولاپورت Henri De Laporte که کنسول فرانسه در مشرق زمین بوده است کتابی نوشت به نام زندگانی محمد براساس قرآن و آرای

مورخان عرب. اما تصور نمی‌رود که واقعاً از منابع عربی استفاده کرده باشد زیرا که کتاب او بسیار عامیانه نوشته شده است.

در اواخر قرن نوزدهم اندیشه‌های سوسیالیستی رواج می‌یابند و طبعاً بر نویسندگان - حتی اگر قرار باشد شرح احوال پیامبر اسلام را بنویسند - اثر می‌گذارند. چنانکه شخصی به نام اوبرگریم Hubert Grimme در ۱۸۹۲ تا ۱۸۹۵ کتابی در دو جلد به نام محمد منتشر کرد که در آن با آگاهی و دقت تمام یک تفسیر سوسیالیستی از زندگی و کارهای پیامبر (ص) ارائه شده است.

در عین حال افسانه‌سرایي همچنان ادامه داشت. مثلاً نویسنده‌ای به نام پیل کازانووا در ۱۹۱۱ کتابی نوشت به نام محمد و پایان جهان؛ بررسی انتقادی اسلام اولیه، که در آن ادعا کرده است که آیین اسلام در ابتدای امر به این دلیل پدید آمد تا پایان قریب الوقوع عمر عالم را اعلام کند. حقیقت این است که در اروپا تا پایان قرن نوزدهم هیچ کوشش علمی جدی برای شناخت سرچشمه‌ها و حقایق اسلام انجام نگرفت و حتی با هر کوششی در این زمینه مخالفت می‌شد. اما تحولات علمی و اجتماعی سرانجام سبب دگرگونی در این نگرش شدند و دانشمندانی همچون تولدکه، دوزی Dozy، کوسن دو برسووال، مویر Muir، ویل Weil، مارگولیوئث Margolioth و اخیراً لویی ماسینیون، مونته Montet، هوآرت Huart، گلدزیهر، گودفروآ... دمومبین، هانری کرین، روزه آرنالدز... پا در راه تحقیق درباره اسلام نهادند و راه را برای شناخت سیمای واقعی اسلام هموار کردند.

تحقیق جدی علمی درباره اسلام و زندگانی پیامبر در قرن بیستم صورت تازه‌ای یافت و دانشمندان کوشیدند تا به کمک روشهای علمی برای ظهور و بعثت پیامبر توضیح و تبیین تاریخی و روان‌شناختی و آیینی بیابند. کتاب رنه لوروژ R. Lerouge با عنوان زندگی محمد که در ۱۹۳۹ منتشر شد نمونه‌ای از این حرکت تازه است. تور آندره Tor Andrae که چندین کتاب به آلمانی درباره پیامبر نوشته است و همه آنها به زبانهای دیگر از جمله فرانسوی ترجمه شده‌اند، برخلاف عقیده رایج زمانه، به این نتیجه رسیده است که پیامبر اسلام واقعاً ملهم بوده است.

کتاب دیگری که در همان سالها نوشته شده و در ۱۹۴۷ منتشر گردید زندگی محمد، پیغمبر خدا نام دارد که اثر اورژن دینه E. Dinet و حاج سلیمان بن ابراهیم، است و از کتب قابل اعتماد برای مطالعه سیره پیامبر در زبان فرانسوی است. نویسندگان این کتاب ابتدا به توصیف جغرافیایی جزیره العرب پرداخته‌اند؛ بعد مشخصات قومی مردم آنجا را توصیف کرده‌اند؛ آنگاه به خانواده قریش، وضع شهر مکه، ساختمان کعبه، آغاز وحی و بعثت و توطئه‌های قریش رسیده‌اند. این کتاب براساس منابع معتبر و کهن و نوعی تألیف شده است (القرآن او هو الهدی اولفرقان بیضاوی؛ تفسیر القرآن الکریم شیخ محمد عبده؛ سیره الرسول ابن هشام؛ کتاب الطبقات ابن سعد؛ کتاب الصحاح بخاری؛ سیره الحلیه برهان الدین حلبی).

کتاب زندگی محمد و سنت اسلامی اثر امیل درمنگن E. Dermenghen نیز بر همین روال است. نویسنده در مقدمه خود می‌گوید: «تا به امروز هیچکس نسبت به وجود پیامبر اسلام تردید نکرده است... و من برآنم تا گزارشی زنده و واقعی از احوال او به دست دهم. این گزارش مبتنی بر منابع اولیه عربی و کارهایی است که اخیراً در این زمینه انجام گرفته‌اند».

- GAGNIER, Jean, *La vie de Mahomet, traduite et compilée de l'Alcoran et des traditions authentiques de la sunna et des meilleurs auteurs arabes*, 3 vol., Amsterdam, Wetsteine & Smith, 1748.

- GAUDEFRUY - DEMOMBYNES, Maurice, *Mahomet*, Paris, Albin Michel, 1957 (nouv. éd. 1969), 701 p.

- GRIMME, Hubert, *Mahommed*, 2 vol, Maüaster, 1892 - 1895.

- HAMMIDULLAH, Mohammad, *Le Prophète de l'Islam: sa vie, son oeuvre*, 2 vol., Paris, Vrin, 1959.

اصل کتاب به زبان انگلیسی است.

- HOLMA, Harri, *Mahomet prophète des Arabes; esquisses de la vie de Mahomet et des origines de l'Islam*, Traduction du finnois revisée, Paris, Flammarion, 1946, 212 p.

- IRVING, Washington, *Vie de Mahomet*, traduit de l'anglais, Paris, A. Lacroix, 1865, 355 p.

- LA MAITRESSE et Dujarric, *Vie de Mahomet d'après la tradition*. Paris, 1897.

- LAMMENS, H., *Mahomet fut-il sincère?*, [?], 1911.

- LEHUGEUR, Paul, *Mahomet*, Paris, Hachette, 1884.

- LINGS, M., *Le Prophète Mohammad, sa vie d'après les sources les plus anciennes*, trad. de l'anglais, Paris, Sueil, 1983 (rééd. 1986), 431 p.

- MARTINO, Pierre, *L'interdiction de Mahomet de Voltaire et la dédicace au pape*, Paris, Mémorial Aenri Basset, 1928, 103 p.

- *Mémoires secrets et aventures galantes de Mahomet, tirés d'un manuscrit dans la bibliothe'que du chérif de la Mécque*, Constantinople, 1781.

- MERCADIER/Gedion, *Mahommed et Son oeuvre*, Montanban, Imprimerie Coopérative, 1906, 82p

MOUSSAOUI-LARI, Sayed Mudjtaba, *la derniere misson divine*, trad. par F. Khodaparasti, Téhéran, Daftar-e Našr-e Farhang-e eslâmi, 1407 h.e. عنوان فارسی کتاب رسالت نهایی است. 1987, 134p

- PIRENNE, Henri, *Mahomet et Charlemagne*, Paris, P.U.F., 1970, 218 p.

- RABBATH, Edmond, *Mahomet, prophète arabe et fondateur d'Etat*, Beyrouth, Librairie Orientale, 1981, 497 p.

- RAHNEMA, Zayn al - Abidine, *le Prophète, préface d'henri massé*, Paris, la Colombe, 1957, 190 p.

RIZZITANO, Umberto, *Mahomet*, Paris, Somogy, 1973, 240 p.

- RODINSON, Maxime, *Mahomet*, Paris Club fran, cais du livre, 1961 (nouv. éd., le Sueil, 1968), 384 p.

نویسنده، «منابع اولیه عربی» را قرآن، سنت و سیرت دانسته و برای دستیابی به سنت و سیرت به احادیث روی آورده است. او به بخاری، ابن هشام، واقدی، ابن سعد، حلبی، ابوالفدا، طبری، مسعودی و مانند ایشان استناد کرده است. نویسنده کوشیده است تا در تحقیق خود حد وسط را بگیرد یعنی نه مثل اوزن دینه جانبدارانه و احساساتی باشد و نه همچون برخی از کشیشان و مستشرقان همه چیز را انکار کند. کتاب او با آغاز زندگی پیامبر شروع می شود و با شرح احوال سلمان، داستان عام الفیل، زندگی خدیجه، بعثت، فشارهای مخالفان، گرویدن حمزه و عمر، روابط با مسیحیان، هجرت، وضع مدینه، جنگهای بدر و یهود و احد ادامه می یابد و با حجة الوداع به پایان می رسد.

کتاب دیگر که اخیراً یعنی در ۱۹۷۳ چاپ شده است محمد نام دارد و اثر اومبرتو ریزیتانو Umberto Rizzitano است. نویسنده بر آن سر است تا در این کتاب سیمای یک قدیس را تصویر و توصیف کند. اما خود اعتراف می کند که این کار بس حساس و دشوار است مخصوصاً که با بحث درباره آیینی سروکار می یابد که آیین و حدت است و نیاز به آگاهیهای خدانشناسانه عمیق دارد. او در عین حال می کوشد تا از رهگذر شرح زندگانی پیامبر اثری را که مأموریت الهی او در تحول انسان داشته است، نشان دهد. کتاب نثری روان دارد و برای خواننده متوسط نوشته شده است.

اما تحقیق عالمانه و نیز معتقدانه ای که درباره زندگی پیامبر انجام گرفته است اثری است از روزه آراندز به نام محمد که در ۱۹۷۵ منتشر شده است. این اثر پژوهشی عینی است مبتنی بر این اعتقاد که پیامبر اسلام صادق و امین بوده است. در این کتاب معنویت اسلام مورد تأکید قرار گرفته است. تعداد قابل ملاحظه ای حدیث نبوی - که به صورت موضوعی تویب شده اند - کتاب را تکمیل می کند.

از این عالمانه تر کتابی است که یک کشیش مسیحی به نام ادمون رباط E. Rabbath در ۱۹۸۱ در بیروت به مناسبت حلول سال ۱۴۰۰ هجری قمری و آغاز قرن پانزدهم هجری، منتشر کرده است. کتاب به زبان فرانسوی است اما یک عنوان عربی هم دارد: محمد، نبی عربی و مؤسس دوله. این کتاب در واقع حاصل جمع همه نوشته هایی است که به زبانهای اروپایی درباره پیامبر اسلام وجود دارد.

چنانکه تا اینجا دانسته شد تقریباً همه نویسندگانی که نام بردیم مسیحی یا اروپایی بوده اند. و از مؤلفان مسلمان تاکنون ظاهراً دو کتاب درباره پیامبر به زبان فرانسوی منتشر شده است. یکی کتاب پیامبر نوشته زین العابدین رهنما که در ۱۳۰۶ هـ. ش (۱۹۲۷ م) به فرانسوی ترجمه شده و در ۱۹۵۷ در پاریس چاپ شده است. هانری ماسه، ایران شناس معروف، در مقدمه آن نوشته است که «رهنما - همچون امیل درمنگن و اوزن دینه که به اسلام گرویده بود و به حج رفته بود - به گونه ای زنده و مهیج زندگی حضرت محمد (ص) را شرح داده و همچون یک نقاش هنرمند احساسات خود را به تصویر کشیده است».

دوم کتاب دو جلدی پیامبر اسلام اثر محمد حمیدالله که یک مسلمان پاکستانی و از دانشمندان نامدار جهان اسلام بوده است. کتاب او که اول بار در ۱۹۵۹ منتشر شد تاکنون چند بار به چاپ رسیده است. او بیشتر به بررسی تأثیرات ظهور اسلام برداشته و جنبه های حقوقی، سیاسی و اقتصادی آن را نشان داده است. کتاب مستند است و حاوی اندیشه های تازه. اما سیمای معنوی پیامبر را چنانکه شاید نشان نمی دهد. محمد حمیدالله علاوه بر این قرآن را به فرانسوی ترجمه کرده است.

- SAVARY le Koran... avec un abrégé de la vie de Mahomet, Paris, 1783.

- TABARI, Mohammad, sceau des prophètes. trad. du persan par H. Zotenberg, Paris, Sindbad, Coll. "Bibliothèque de l'Islam".

- TABATABAI, Allâ meh M. - H., Mohammad dans le miroir de l'Islam, Téhéran, 1352, 1973.

- TRONI, Armado, Danté et Mahomet, Palermo, Centro studie Scambi internazionali, 1948.

- TURPIN, François Henri, Histoire de la vie de Mahomet, législateur de l'Arabie, 3 vol., Paris, J.-P. Costard, 1779.

- Vita Mahumeti, La vie de Mahomet [par] Ebricon de Mayena, Editée par Guy Cambier, Bruxelles/ Berchem, Latomus, Revue d'études latines, 1962, 92 p.

- WATT, W. Montgomery, Mahomet à la Mecque, Paris, Payot, 1958.

, Mahomet à Médine, Paris, Payot, 1959.

, Mahomet [prophète et homme d'Etat], Paris, Payot, 1980, 216 p.

این سه کتاب از انگلیسی به فرانسه ترجمه شده‌اند. کتاب اخیر با عنوان محمد، پیامبر و سیاستمدار (زیر نظر اسماعیل والی زاده، دارالترجمه ایران، مک گروهیل، تهران، اسلامیه، ۱۳۴۴، یپ + ۳۰۵ ص) به فارسی درآمده است.

- ZAKARIAS, Hanna, Voici le vrai Mahomet et le faux Coran, Paris, Nouvelles Editions Latines, 1960, 254 p.

آخرین کتاب درباره پیامبر اسلام در زبان فرانسوی کتابی است به نام محمد پیامبر، زندگی او براساس قدیمی‌ترین منابع که در ۱۹۸۶ از انگلیسی ترجمه شده است. نویسنده آن لینگز نام دارد، مسلمان است و کاملترین اطلاعات را به دست می‌دهد. به همین سبب کتابش اندک اندک به صورت کتاب درسی در می‌آید. اما ایرادی که به این کتاب گرفته می‌شود عنوان آن است، به این معنی که نویسنده علی‌رغم ادعای خود همه منابع قدیمی را به کار نگرفته است و مثلاً هیچ اشاره‌ای به نهج البلاغه نکرده است.

اکنون که سخن از کتابهای درسی به میان آمد باید یادآوری کرد که مهمترین کتاب درسی دانشگاهی درباره سیره حضرت محمد (ص) در فرانسه کتابهای نویسنده و محقق انگلیسی مونتگمری وات است که به نامهای محمد در مکه، محمد در مدینه، محمد به زبان فرانسوی درآمده‌اند. یکی از آثار مونتگمری وات با عنوان محمد، پیامبر و سیاستمدار به فارسی ترجمه شده و در ۱۳۴۴ انتشار یافته است.

و بالاخره کوچکترین کتاب درباره پیامبر اسلام کتابی است با عنوان محمد، اثر پل لوازور P. Lehugeur که در ۱۸۸۴ چاپ شده است. این کتاب ۷ سانتیمتر عرض و ۱۲ سانتیمتر طول دارد و دارای ۳۶ صفحه است، نیمی از آن حاوی اطلاعات جغرافیایی و قومی و نیم دیگر درباره زندگانی، بعثت، هجرت، غزوات و رحلت پیامبر. #

الله ما جها
رسول ما احمد